

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Мартин Стефанов Канушев
Департамент „Философия и социология“
Нов български университет

Относно научните трудове на главен асистент, доктор Теодора Иванчева Карамелска, участник в конкурс за академичната длъжност „доцент“, обявен от Нов български университет, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, брой 5 на „Държавен вестник“ от 16 януари 2023 г.

Главен асистент, доктор Теодора Карамелска е единствен кандидат в обявения от Нов български университет конкурс за академичната длъжност „Доцент“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Конкурсът е напълно релевантен на академичния и образователен профил на кандидата, на неговите професионални постижения, преподавателска дейност и научни изследвания.

Теодора Карамелска е родена на 21 октомври 1975 г. През 1998 г. получава магистърска степен по културология от СУ „Св. Климент Охридски“ заедно с втора специалност по история. През 2009 г. защитава дисертация на тема „Историзмът като научна парадигма и светоглед в Германия през XIX и първата четвърт на XX век“ и придобива степента „доктор по философия“. От 2007 г. е научен сътрудник в Института по философия и социология на БАН, през периода 2007 – 2011 г. – преподавател на бакалавърски и магистърски курсове в катедра „История и теория на културата“ на СУ „Св. Климент Охридски“, и в „Matilda: европейска магистърска програма по проблемите на жените и взаимоотношенията между половете“, а от 1 октомври 2011 г. е главен асистент в Департамент „Философия и социология“ на Нов български университет, където всяка година провежда лекционни курсове по История на социологическите идеи, Класици в социологията, Четене и разбиране на социологически текстове, Основни социологически понятия, Социология на общностите, Социология на културата, Социология на неравенствата, Социология на религиите, Социология на етническите отношения, Социология на града, Качествени методи и Граждански знания и умения. Специализирала е във Факултет по протестантска теология към Университет „Лудвиг Максимилиан“, Мюнхен, Германия, (2001 - 2002); Институт по европейска история, Майнц, Германия (2002 -

2003); Институт за академични изследвания на Университет на Съсекс, Брайтън, Великобритания, (януари – февруари 2009); Методически център по социални науки към Университет „Георг Аугуст“, Гьотинген, Германия, (септември – декември 2010) и в Център за академични изследвания, София, (2014 – 2015). Особено приносна за българската хуманитаристика е нейната преводаческа дейност на класически трудове на мислители като З. Фройд, М. Вебер, Г. Зимел, В. Бенямин, К. Манхайм, Т. Лукман, Х.-Г. Гадамер, А. Хонет и Й. Вайс, както и нейната изследователска дейност, съвкупен резултат от участието ѝ в множество национални и международни проекти и в редица престижни академични форуми в Германия, Великобритания, Гърция, Грузия и България с оригинални научни доклади. Трябва да подчертая и значимия индивидуален принос на д-р Карамелска за развитието на Департамент „Философия и социология“ в качеството ѝ на Директор на програмния съвет, както и за напредъка на Нов български университет през годините, в които тя заемаше длъжността Директор на Общобразователните курсове за знание.

Изключително значимата професионална активност на д-р Теодора Карамелска е системно и неотклонно съсредоточена в научни дейности, в които тя безапелационно демонстрира както ангажирано и отговорно, така и впечатляващо по своите резултати лично присъствие. Академичните и обществените ѝ изяви разкриват една критична ориентация към задълбочено осмисляне на ключови, извънредно актуални и тематично релевантни, социално-исторически проблеми. Нейното цялостно научно творчество (състоящо се от две монографии, шест студии, от които три на английски език и две в съавторство, плюс двадесет и четири статии, от които четири на немски език, една на английски език и три в съавторство, допълнени от седем съставителства на академични сборници и тематични броеве на списания) представлява претворено в произведение дело на един човешки живот, което се характеризира с методологическа и теоретична иновативност на авторски-сътворените идеи, съчетани с интензивно развиваща се аналитична чувствителност към емпиричната реалност. То е категорично доказателство за пълноценното осъществяване на жизнен опит, при който разбирането за професия, неотделимо от понятието за призвание, е вкоренено в принципното съвпадение между извънредна социологическа компетентност и проницателна познавателна способност чрез безспирното търсене и откриване на дълбокия личностен смисъл на собствените научни начинания. Да бъдеш хуманитарен учен-професионалист в глобалната ни

съвременност означава да си създател, архитект и посланик на ново знание за човека в неговия исторически трансформиращ се социален свят.

Д-р Карамелска отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, както и на вътрешните правилници на Нов български университет за заемане на академичната длъжност „доцент“: тя участва в конкурса с впечатляваща по обем, качество и резултати научна продукция, която надхвърля многократно тези нормативни критерии, и която е публикувана след защитата на дисертацията ѝ. Нейният монографичен труд *„Вярвай, но не религиозен. Български контексти на холистичната спиритуалност“*. НБУ, София, 2023, 235 стр. е непосредствено съпътстван от тринадесет студии (две на английски език и две в съавторство) и девет статии (една на немски език и две в съавторство), публикувани в престижни научни списания и академични сборници. Практически всички публикации не само са на високо професионално ниво, но и последователно са интегрирани в цялостна изследователска програма, чиято социологическа значимост, оригиналност и иновативност са свръхочевидни. Нещо повече, тази програма е превърната и превръщана в образователна, защото оформя академичния профил на лекционните курсове, които д-р Карамелска преподава, и през които са преминали множество студенти от различните образователни нива. Няма съмнение, че тя е сред най-сериозните, харесвани и уважавани преподаватели в Нов български университет. Да пресътворяваш научното изследване в академично преподаване, като ефикасно управляваш връзката между изследовател и преподавател чрез функцията на учения-писател е много трудна задача, която д-р Карамелска успешно решава чрез кохерентно съчетаване на тези професионални роли.

Монографичният труд на д-р Теодора Карамелска *„Вярвай, но не религиозен. Български контексти на холистичната спиритуалност“* е актуално (от гледна точка на генеалогията и археологията на холистичната спиритуалност в късната модерност), значимо (от гледна точка на съвременното състояние на научните рефлексии върху анализирания социален проблем), оригинално (от гледна точка на използвания методологически подход и подбора на емпиричен материал), обосновано (от гледна точка на степента на аргументираност и нивото на доказаност на авторските заключения) и приносно (от гледна точка на надеждността на постигнатите резултати и валидността на направените изводи) социологическо изследване.

Първо, защо този монографичен труд представлява актуално изследване? Защото критико-рефлексивният избор на извънредно важен социален проблем,

прецизното му формулиране в строга научна задача и коректното определяне на границите на социологическия предмет са негови неотменими и признаваеми постижения. Да мислим, разбираме и интерпретираме холистичната спиритуалност през топосите на съгласие и конфликт между субективното преживяване на божественото/трансцедентното и значението му за изграждането и структурирането на биографичните траектории, от една страна, и социалните дискурси, рамкиращи и канализиращи духовния опит на онези, които определят себе си за „вярващи, но не религиозни“, от друга страна, накратко, да поставиш в аналитичния фокус на своя научен интерес съвременните трансформации на религиозния опит означава да разкриеш и обосновеши редица ключови исторически условия за (не)възможност на човешката активност в глобалния свят.

Второ, защо този монографичен труд представлява значимо изследване? Защото категорично демонстрира цялостно, кохерентно и детайлно познаване както на критическата рефлексия, чрез която се разгръща аналитичното движение на изложението, така и на актуалното състояние на изследванията, изграждащи тематичната констелация от акумулирано знание в проблемното поле. Логическата консистентност на прецизно използваните философски текстове, социологически и културологични трудове, биографични изследвания и емпирични данни конструират теоретичните предпоставки за тълкуващо разбиране на социалния режим на функциониране на съвременното религиозно поле, изградено от нови верови представи, опит, практики, общности и „духовници“; те служат за сигурен фундамент при прецизиране на обхвата на целите, установяване на степента на надеждност на хипотезите и удържане на нивото на валидност на резултатите.

Трето, защо този монографичен труд представлява оригинално изследване? Защото по изключително успешен начин прилага биографичния подход спрямо съвременната ситуация на нарастваща индивидуализация в късната модерност: кохерентна методология (предпоставки и ограничения), изградена и адаптирана към качествените специфики на предмета на изследване – преконфигурирането на биографичните траектории, тяхното непрекъснато рекомпозиране, като отворена и незавършваща „лична съдба“ (с. 166). Днес, биографията е стратегическа задача, която всеки един решава не с помощта на социалните нормализации на жизнения път, а чрез собствените си действия, самопознание и саморефлексия. Теоретичните предпоставки и методологическите ограничения на социологическата перспектива към „рефлексивно-биографичното измерение на религията“ (с. 167), които са

интерпретативно релевантни, строго формулирани и последователно следвани, извикват на дневен ред необходимостта от използване на инструментариума на качествените изследвания, на първо място, на дълбочинното наративно интервю като емпирична техника за тълкуващо разбиране на субективно преживяния опит в конкретно-определен културен контекст.

Четвърто, защо този монографичен труд представлява обосновано изследване? Защото от гледна точка на степента на аргументираност и нивото на доказаност неговите заключения са достоверни, валидни и надеждни; следователно са теоретично създадено и емпирично проверено истинно знание. Те са постигнати чрез единен синтетичен процес в три аналитични хода. Най-напред, критическа деконструкция на понятието „холистична спиритуалност“ като особена форма на организация и „персонално управление на веровия опит“ (с. 17), съществуваща днес успоредно и в противовес на класическите типове – църквата и сектата. Социалната ерозия на институционализираната религиозност, чийто генеалогични корени се намират в мистичното преживяване на божественото/трансцедентното не само интензифицира процесите на субективизиране на религиозния опит като го фокусира върху „непосредственото общуване с Бога“ (с. 37), но и прави възможна цялостната трансформация на религиозния индивидуализъм в модерен индивидуализъм. След това, историческа реконструкция на условията за възможност на „субективния обрат“, в резултат на който се изгражда и утвърждава нова форма на религиозно съзнание. Възникнал е непознат преди късната модерност светогледен феномен: „етиката на автентичността“; тя не само проблематизира социалните нормализации на жизнените траектории, но и прогресиращо експанзира, за да обхване все повече жизнени сфери. На дневен ред е „експресивният индивидуализъм“ (с. 45). И накрая, социологическа диагностика на актуалното съотношение между актьорите, силите, идеологиите, формите и практиките в съвременното религиозно поле: радикалното противопоставяне между традиционно християнство и холистична спиритуалност. Тук политическият залог е от съдбоносно значение, тъй като въпросът е за живот и смърт: кой е онзи, църковната институция или индивидуалният субект, който ще конституира фундаменталната връзка на човека с божественото/трансцедентното; следователно, кой е онзи, който, изграждайки ценностния хоризонт на съвременния човек, ще придава смисъл на неговия живот.

Пето, защо този монографичен труд представлява приносно изследване? Защото рефлексивният избор на свръхзначим аналитичен предмет, прилагането на

релевантен методологически подход и подборът на адекватен емпиричен материал представляват ключовите предпоставки за конструиране, адаптиране и апробиране на понятийната верига „спиритуалност – религия – църква – секта – мистика“ като познавателен инструмент за критическо изследване на генезиса на религиозния индивидуализъм, фрагментацията на религиозното поле и трансформациите на религиозния опит в късната модерност. Как и защо, в подобен глобален контекст, изглежда актуалната ситуация в посткомунистическа България? Тук все още не е налице „холистична нормализация“, още по-малко пък „холистична революция“: родните форми на „холистично пробуждане“ са продукт/ефект от (ре)композиране на верови представи и учения от източни култури, а практиките изграждат верови общности, които са гъвкави, динамични и толерантни спрямо регулярността на участието; те са индивидуализирани, неинституционализирани и неопосредени, структурно нейерархични и функционално неограничени; времево отворени и пространствено автономни; ритуално неформализирани, нормативно неподчинени и ценностно персонализирани; накратко, една „вяра без принадлежност“ (с. 77).

Един принос от ключово значение, придаващ завършеност на останалите – като с вътрешно убеждение и академична почтеност признавам авторството на всички приноси, коректно формулирани от д-р Карамелска – на монографичния труд е: иновативното картографиране на спиритуалната топология на градското пространство като „състояние на духа“ (с. 113), което прави възможно развитието на индивидуалната независимост и утвърждаването на уникалната личност. „Да бъдеш различен“ означава да имаш собствен спиритуален път, но и да пребиваваш с други субекти в холистична съобщност. Към него ще добавя и прецизният анализ на дискурсивните стратегии на властова съпротива на православно християнство срещу холистичната спиритуалност; една незавършваща битка, представена на социалната сцена като поредица от настоящи и бъдещи конфликти във връзка с преразпределението на символните ресурси в религиозното поле. Тази битка е от изключително значение, тъй като победата в нея ще легитимира по нов исторически начин правото да бъде управлявано свещеното; и следователно, кой ще ръководи, контролира и санкционира жизненото поведение на вярващите.

Според мен от днес нататък, всеки, определящ себе си за хуманитарен учен, който има намерение да провежда своите изследвания по социология на религиите и биографични методи, и който се ръководи от принципите на академичния етос трябва да признава значимите постижения на д-р Теодора Карамелска, да познава в

детайли и да се позовава коректно на нейния монографичен труд: *Вярвай, но не религиозен. Български контексти на холистичната спиритуалност.*

Заклучение: Въз основа на по-горе обосноваването от мен тези, аргументи и доказателства съм вътрешно убеден – и с интелектуално удоволствие заявявам – че главен асистент, доктор Теодора Иванчева Карамелска е хуманитарен учен с изключителни професионални постижения и изявен университетски преподавател. Цялостната преподавателска, изследователска, публикационна, преводаческа и административна дейност на д-р Карамелска е безапелационна защита на нейната кандидатура за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

В качеството ми член на Научното жури аз категорично ще гласувам „ЗА“ избора ѝ.

2 май 2024 г.

София

Проф. д-р Мартин Канушев